

Blahopřejeme průkopníkovi marxistické sociologie v Československu

K 70. výročí narození akademika
Andreje Siráckého

Kdo si přečte Siráckého *Kulturu a mravnost*, pochopí i osobní krédo autora. Posláním vědce je zúčastněné hodnocení jevů a faktů, aktivní dotváření situací minulých i budoucích.

Aktivní dotváření v pohledu dominula je u A. Siráckého spojeno s bojem marxisty proti nerealitě a iracionalitě. V úvahách o věcech současných a budoucích Sirácky nejednou prokázal, že sociologické bádání nemůže být odtrženo od palčivých, konkrétních a aktuálních otázek společenské a politické reality. I když směřujeme k „absolutnímu“ poznání a ovládnutí věcí a jevů, není tato cesta spojena s osamělostí učeného mnicha středověku, s neutralitou a bezstarostností vědeckého pracovníka.

Siráckého dílo stojí v nejlepším smyslu slova ve službách života — svou náplní, konsekvencemi, které přináší, myšlenkami,

jimiž provokuje a v neposlední řadě i osobními postoji autora. Jeho vědecká, pedagogická, kulturní a bohatá publicistická činnost zasahuje snad do všech oblastí našeho kulturně politického života. Ti, kteří nahlédli především do slovenského vědecko-kulturního prostředí, znají Siráckého jako teoretika, jehož pero dovede velmi plasticky ukázat, kam zavádí teoretickou frontu „zdivočelý maloměšťák“ a „vykolejený inteligent“, který z kapličky iluzí zdůvodňuje své výsadní, zvláštní postavení společenské elity.

Sirácky je jedním z těch, kteří neváhají říci „do vlastních řad“ mnoho nepříjemného. Nedávno například napsal: „Určitá část naší inteligence se neztotožnila s historickým posláním dělnické třídy a s naším socialistickým systémem. Pokud se tak stalo, u mnohých to bylo proto, že spíše živelně, pro esionálně a za určité výhody byli do systému „vtaženi“. Značná část inteligence se ale nestala organickou součástí politickoorganizovaných úsilí, forem a institucí dělnické třídy, která svoje ztělesnění a realizátora našla v komunistické straně. Mnozí intelektuálové si neuvědomují, že narůstající úloha (podíl) vědy a techniky je nerozlučně a perspektivně váže k těm společenským a politickým silám, které vyvádějí lidstvo z rozporů, bíd, válek a diskriminací současného kapitalismu.

Mnozí z nich nechtějí vidět, že z různých důvodů nemohou ve společenské struktuře tvořit zvláštní skupinu „vlastní kompetence“. Nechápu, že když se neidentifikují s historickým posláním dělnické třídy, promarníují svoji šanci, která se jim nabízí zvláště v souvislosti s vědeckotechnickou revolucí“.¹

V složitém životě a rozsáhlém díle A. Siráckého je podivuhodná kontinuita. Je to kontinuita sociálního a národního prostředí, ze kterého vyšel, jeho sblížení s marxismem v mládí, kontinuita věrnosti dělnické třídě a principům marxismu-le-

¹ O potrebe konsolidácie v ideológii, *Nové slovo* 1970, č. 27, s. 1.

ninismu. Je tu však také opakující se kontinuita okruhu problémů, které jako myslitel řešil, ke kterým se neustále vracel a dodnes vrací. Stálo by za to hlouběji zhodnotit a především vědecky a pedagogicky využít tyto základní okruhy zájmů a působení A. Siráckého. Před deseti lety se poprvé o to pokusila Slovenská akademie věd jubilejním sborníkem, který připravil Ján Bodnár a jenž má přiléhavý název *Za socialistickú vedu a kultúru*.

Základním okruhem zájmů v Siráckého díle jsou především otázky společnosti a člověka, kultury, ideologie, náboženství a morálky. Tvoří kontinuitu díla, jehož kořeny sahají k prvním sociálně politickým úvahám z doby působnosti v DAVu (sem patří i Siráckého próza, básně, literární kritiky publikované v komunistickém a pokrokovém tisku) a které vyzrálo v rozsáhlých studiích a pracích publikovaných v posledních letech.

Prvá Siráckého významná díla (*Umiera júca civilizácia* — 1946, *Kultúra a mravnosť* — 1949) jsou analýzou vzniku a vývoje buržoazní kultury, ideologie a morálky a přínosem autora do zápasu s filosofickým idealismem a s buržoazními vlivy ve společenskovědním myšlení.

Svědectvím vstupu nové, velké osobnosti do světa společenskovědní teorie je 2. a 3. číslo časopisu *Philosophica Slovaca* 1947—48. Zde najdeme nejen recenze jeho prací, ale Sirácky sám tu publikuje několik závažných statí. Především podává rozhled po sovětské filosofické frontě, publikuje zásadní stať *Niektoré problémy marxistickej vedy a filozofie* a recenzuje práce S. Szalaie a P. Sorokina.

Domníváme se, že právě zde jsou počátky Siráckého vědomého úsilí o vytvoření marxistické sociologie, společenské vědy jednoznačně orientované v intencích potřeb a zájmů lidové demokracie a budování socialismu.

K potřebě vytvořit takovouto disciplínu se pak často vrací, když se dovolává slov Todora Pavlova o tom, že historický materialismus je především celkovou metodou, interpretačním principem všech věd kulturních a společenských.

V souladu s ním Sirácky při každé příležitosti zvyrazňuje fakt, že naše sociologie spočívá na teoretickém základě histo-

rického materialismu, na materialistickém učení, na dialektice, na uznání objektivních zákonů společenského vývoje.

„Bez všeobecných zákonitostí vývoje společnosti, bez filosofického rámce celkové problematiky člověka a světa, bez analýzy všeobecných zákonů společenského vývoje, by sociologie nebyla teoretickou vědou“.²

Na těchto postulátech pak Sirácky diferencuje rovinu poznání speciální, „nefilosofické vědy“, jakou je marxistická sociologie, a rovinu filosofického poznání.

Sirácky nikdy netrpěl „pansociologismem“. Naopak, se seriózností a střizlivostí vědeckého pracovníka upozorňuje, že relativní dobudování marxistické sociologie je složitý, dlouhodobý proces, mající svou historickou, společensko-politickou a ideologickou problematikou.

V tomto procesu nemůžeme dělat žádné ideové a teoretické ústupky buržoazní sociologii. V něm se prokáže, že sociologie „není věda apolitická a společensky neangažovaná. Neruší svoje spojení s filosofií, s politikou, s bojem proletariátu o vybudování komunismu. Je pevným článkem v systému marxistických věd“.³

Andrej Sirácky patří k nestorům nejen slovenské, ale i československé marxistické sociologie. Patří mezi její zakladatele, průkopníky, obhajovatele a budovatele.

Na rozdíl od jiných Sirácky nikdy a nikde neustupoval eroznímu tlaku buržoazní sociologie a ideologie. Právem můžeme říci, že nezklamal ani jako vědec, ani jako člověk. Právě proto, že jeho práce nenesou pečeť módního avanturismu a nejsou psány pro atmosféru laciných úspěchů, jsou nám Siráckého přístupy při koncipování marxistické sociologie velmi blízké a pro další rozvoj oboru nesmírně užitečné a cenné.

Jeho poslední knižní publikace *Sociológia* (Teória, metody, problémy — 1966) a *Sociológia a integrácia vied* (1968) jsou důsledně marxistickým východiskem v koncipování naší disciplíny. Nebylo asi náhodou, že u některých představitelů naší sociologie nenašly takového ohlasu, jakého si zasloužily.

Nepovažujeme za frázi konstatování, že Siráckého život, jeho vědecká cesta patří

² *Sociológia* (Teória, metody, problémy), Bratislava SAV 1966, s. 30.

³ Tamtéž, s. 36.

straně a lidu. Dodnes pro nás zůstal prostým a obětavým člověkem, v pravém smyslu toho slova.

Je příjemné vědět a ve spolupráci cítit, že na frontách společenskovední problematiky s námi stojí skromný a vzácný člověk, vynikající marxistický teoretik, akademik Andrej Sirácký.

Redakční rada SC

Výběr bibliografie z díla akademika Andreje Siráckého

(Sestaveno chronologicky)

1. *O proletárskom umení*, v: Pravda chudoby, 17. 2. 1924, č. 21, s. 4.
2. *O takzvanom „rozpore“ individua a spoločnosti*, v: DAV, 1925, č. 2, s. 24–28.
3. *Problém etickej hodnoty*, 1926, (dizertační práce).
4. *Za svetlom života*, Petrovec, 1932, 79 s.
5. *Sila slov a myšlienok*, Petrovec 1943, 135 s.
6. *Umierajúca civilizácia*, Petrovec 1946, 135 s.
7. *K situácii na sovietskom filozofickom fronte*, v: Philosophica Slovaca 1947–48, s. 230–233.
8. *Niektoré problémy marxistickej vedy a filozofie*, tamtéž, s. 207–214.
9. Pitirim A. Sorokin, *Krise nášeho věku* (Recenze), tamtéž, s. 295–297.
10. Szalai Sándor, *Bevezetés a társadalomtudományba* (Úvod do sociologie) (Recenze), tamtéž, s. 273–274.
11. *Kultúra a mravnosť*, Bratislava, SAVU 1949, 182 s.
12. *Slovanstvo a svetový mier*, Bratislava, Tatran 1949, 29 s.
13. *Od kapitalizmu k socializmu*. Bratislava, Obroda 1950, 98 s.
14. *Prirodné a spoločenské prostredie*, Bratislava, Tatran 1951, 87 s.
15. *Pôvod prvotných ideológií*, Bratislava, Št. nakl. 1952, 39 s.
16. *Az ember származása*, Bratislava, Csemadok — Csehszlovákiai Magyar Könyvkiadó 1953, 20 s.
17. *A vallás keletkezése és fejlődése*, Bratislava, Csemadok — Csehszlovákiai Magyar Könyvkiadó 1953, 29 s.
18. *K otázke formovania socialistického človeka*, v: Filozofický časopis, č. 1–2/1953, s. 95–140.
19. *Vznik a vývoj náboženstva*, Martin, Osve-ta 1953, 30 s.
20. *Klérofašistická ideológia ľudáctva*, Bratislava, SAV 1955, 144 s.
21. *Ku kritike buržoázných teórií o vzniku a podstate náboženstva*, v: Slovenský filozofický časopis, č. 1/1956, s. 135–153.
22. *K niektorým problémom buržoáznej sociológie a filozofie*, v: Slovenský filozofický časopis, č. 1/1957, s. 90–98.
23. *Za vysokú odbornosť a socialistickú uvedomenosť vedeckých pracovníkov*, v: Naša veda, č. 4/1958, s. 145–151.
24. *Problémy a úkoly našej vedy po XI. sjazdu KSC*, Bratislava, SAV 1958, 74 s.
25. *Za socialistickú vedu a kultúru* (Sborník), Bratislava, SAV 1960, 364 s.
26. *Postavenie a úlohy sociológie v našej spoločnosti*, v: Otázky marxistickej filozofie, č. 1/1964, s. 16–25.
27. *Sociológia*, Bratislava, SAV 1966, 370 s.
28. *K niektorým otázkam predmetu a štruktúry sociológie vo vzťahu k „vedám o človeku“* (S osobitným zreteľom na vzťah sociológie a filozofie), v: Sborník prací k otázkám integrální antropologie II., Praha, Čs. sociologická společnost při ČSAV 1968, s. 191–215.
29. *Sociológia a integrácia vied*, Bratislava, VPL 1968, 152 s.
30. *Október a slovenská inteligencia*, v: Pravda, 16. 8. 1967, s. 3.
31. *K otázke predmetu štruktúry marxistickej sociológie*, v: Sociologie 66, Praha, Svoboda 1968, s. 43–48.
32. *Náš program*, v: Sociológia, č. 1/1969, s. 3–9.
33. *O vzťahu filozofie a sociológie*, v: Studia sociologica, č. 1/1969, s. 7–29.
34. *Revolúcia a demokracia* (K 99. výročiu narodenín V. I. Lenina), v: Pravda, 18. 4. 1969.
35. *Leninova teória spoločnosti ako návod pre akciu*, v: Pravda, 18. 12. 1969, s. 5.
36. *Lenin a revolučná teória spoločnosti*, v: Nová mysl, č. 12/1969, s. 1492–1506. (Viz tiež: Sociológia, č. 1/1970, s. 3–22.)
37. *Revolúce intelektuálů?* v: Tvorba, č. 11/1970, s. 3–4.
38. *Syntéza revolučného myslenia a praxe*, v: Nové slovo, č. 15/1970.
39. (+ K. Rychtařík), *Geniální myšlenky — úzkoprsý světónázor*, v: Tvorba, č. 16/1970, s. 13. (Viz tiež: Nové slovo, č. 17/1970, s. 4.)
40. *O sovietskej filozofii z iného aspektu*, v: Nové slovo, č. 21/1970.
41. *O potrebe konsolidácie v ideológii*, v: Nové slovo, č. 27/1970, s. 1.

K. B.